

DUPKA GYÖRGY

KULTÚRTÖRTÉNETI ADALÉKOK MUNKÁCSY MIHÁLY ÉLETÉHEZ

A FESTŐFEJEDELEM SZÜLETÉSÉNEK 170. ÉVFORDULÓJÁRA

Munkács a századforduló előtt és után is számos jelentős művészt adott az egyetemes magyar képzőművészetnek. Ebben a városban született **Lieb Mihály Leó** (Munkács, 1844. február 20. -Endenich, 1900. május 1.), aki szülővárosa nevét felvéve, **Munkácsy Mihályként** vált világhírűvé.¹ A művészre vonatkozó dokumentumok szerint Munkács város 1844. évi anyakönyvének² 151. oldalán 19. szám alatt található a következő bejegyzés: „Édesapja Lieb Mihály a munkácsi sóhivatal pénztárosa, édesanyja Reök Cecília háztartásbeli volt.” A munkácsi krónikások azt is feljegyezték, hogy édesapja tevékenyen részt vett az 1848-as szabadságharcban, ezért letartóztatták, és börtönbe vetették. De nemcsak Munkácsy Mihály édesapja, hanem anyai nagybátyja, Reök István is részt vett a szabadságharcban, aki aztán magához vette az árva művészfíút.

Az is köztudomású, hogy I. Ferenc József „a művészet terén szerzett kiváló érdemei elismeréséül” a magyar nemességet, a „munkácsi” előnévvel adományozta Munkácsy Mihálynak.³ Kultúránk egyik legjelesebb képviselője méltán megérdemelt sikerei csúcán látogatta meg szülővárosát, ahol 1880-ban díszpolgári címet kapott. Erről az eseményről számos sajtókiadvány, köztük a *Bereg* című lap 1982. évi tavaszi számaiban is bőven beszámolt.⁴ A hálás munkácsiak ezüst babérkoszorúval díjazták a város szülöttének tevékenységét. 1882. március 2-4. közti munkácsi találkozójára elkísérte többek között **Jókai Mór**, **Mikszáth Kálmán** is.⁵ 1882. március 3-án emléktáblát helyeztek el szülőháza falán⁶. Az emléktábla-avatás alkalmából **Literáry Ödön** ügyvéd és országgyűlési képviselő tartott beszédet.

Budapesten szintén díszpolgárrá avatták. Ekkor alapította a Munkácsy-ösztöndíjat, amelyet az elsők között 1882-ben **Révész Imre** (1859-1945) kapott meg a „Csárdai jelenet” című képéért.

Érdekes tudni arról is, hogy Munkácsy Mihálynak az Országház részére festett nagy kompozíciójához földije, **Lehoczky Tivadar** (Fiume közeli Fucsine, 1830. október 5. – Munkács, 1915. november 25.) vidékünk neves régész-helytörténésze szolgáltatott tárgyi adalékokat. A városi lap tudósítása szerint: „*A művész felkérésére 1891 nyarán „érdekes és hasznos adatokat és rajzokat” küldött Párizsba, a szolvai ősmagyar sírban lelt lovasvitéz felszereléséről. Munkácsynak Lehoczky Tivadarhoz intézett, 1891. június 9-én amaloui fürdőből kelt köszönőlevele ezt bizonyítja, hogy a művész a legaprólékosabb előtanulmányokat folytatta a hatalmas történelmi festményével kapcsolatosan, másrészt újabb adat Lehoczky Tivadar sokoldalú érdeklődésére és fáradhatatlan munkakészségére.*”⁷

Munkácsy Mihály egyik rendkívül eredeti alkotását az ungvári Boksay-múzeumban őrzik.⁸ A 45x39 cm-es képet még 1947-ben a területi képtár kapta ajándékba, mint ismeretlen festő „*Keleti férfi feje*” című vásznát. Később bebizonyosodott, hogy ez a mű a művész első vázlatainak egyike, amit Munkácsy a „*Krisztus Pilátus előtt*” c. nagyméretű kompozíciójának (1851) egyik alakjához, az ülő farizeus arcához készített.

1941 júniusában Munkácson lebontották Munkácsy Mihály festőművész szülőházát, mivel állaga az összeomlás alatt állt. Ezen a helyen a későbbi évek folyamán új épületet emeltek. A hálás utókor képviselői 1969-ben két emléktáblát⁹ avattak fel azon a helyen, ahol szülőháza állt. Az egyik a művész eredeti szülőházának domborműve, a másikon ukrán felirat van.¹⁰ 1992-től a festőművész szülőházának a helyén felépített lakóház homlokzatán magyarul is olvasható az emléktábla eredeti szövege. **Popovics Béla** helytörténész közzétett kutatásaiból tudjuk, hogy a „*város a festőművész 1900. május elsején bekövetkezett halála után röviddel komoly erőfeszítéseket tett egy reprezentatív köztéri szobor és egy múzeum létrehozása érdekében. Az előbbinek 1907-ben elkészült kicsinyített gipszmintája ma a Rákóczi-kastélyban tekinthető meg.*”¹¹ Alkotója **Gönczy Lajos** szobrászművész, aki a *Munkácsy-gipszmintát* 1907-ben Munkácsnak adományozta, a helyi képviselőtestület döntése értelmében a városházán nyert elhelyezést.¹²

A szoborállítás és Munkácsy-múzeum létrehozását az I. és a II. világháború megghiúsította. A kárpátjai *Naptár* 1964-es száma először közöl felvételt, amely „*a nagy festőművésznek a munkacsevői városi tanács épületében elhelyezett szobrát mutatja be.*”¹³

A központi utcának a római katolikus templom felőli bejáratát (a valamikori országzászló helyén) 1994-től Munkácsy mellszobra ékesíti, alkotója

Mihajlo Beleny ruszin szobrász. 1994-től a Munkácsi Művészeti Iskola (Rákóczi-kastély) és a helyi cserkész csoport is felvette a nagy festő nevét.

2007. július 27-én képletesen szólva **Munkácsy Mihály** újra meglátogatta a Latorca-parti várost. Ezúttal nagy művészeti eseménye volt ez a városnak, hiszen a Nemzeti Galériában megrendezett Munkácsy-kiállítás anyagát a Rákócziak dicső várában is kiállították, a tárlatot több mint 80 ezren tekintették meg. A nagyrészt magángyűjteményekből kölcsönzött közel 30 kép egy jelentős részét az Amerikában élő **Pákh Imre** műgyűjtő bocsátotta a kiállítást szervezők rendelkezésére.

Örömteli, hogy az 56 évesen elhunyt Munkácsy Mihály kultuszának ápolása Kárpátalján is töretlen, tereket, utcákat, intézeteket neveznek el róla. A MÉKK-be tömörült festőművészek **Balla Pál** kezdeményezésére 2007-ben létrehozták a Péterfalvai Képtár mellett a Tiszaháti Munkácsy Mihály Alkotótábort és a MÉKK Munkácsy Mihály Egyesületét is.¹⁴

A nyíregyházi székhelyű Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület (KMKE), valamint a Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társaságának (RIT) közös szervezésében 2013. június 17-21. között Rahón első alkalommal került megrendezésre a Munkácsy Mihály Nemzetközi Alkotótábor.

A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet Munkácsy Mihály Életmű emléklakettet alapított (**Mihajlo Beleny** alkotása), azok az alkotók kapják, akik betöltötték hatvanadik életévüket. Eddig ilyen megtisztelő kitüntetésben **Réti János, Nigriny Edit, Soltész Péter, Klisza János, Finta Éva, Tárczy Andor, Weinrauch Katalin és Turák Angéla** részesült.

Végezetül a Munkácsy-kultusz ápolóiról egy újabb adalék. 2013. szeptember 17-én a Kárpátok Művészeti és Kulturális Egyesület, valamint a Révész Imre Képző- és Iparművészeti Társaság a Munkácsy Mihály Alapítvány támogatásával a Munkácsi Városi Galériában kiállítást rendeztek *Munkácsi impressziók — 2013* címmel. Kiállítók: **Magyar László, Erfán Ferenc, Réti János, Klisza János, Tóth Róbert, Kalitics Erika, Hanzel Vladimír, Kopriva Attila, Micskó Zoltán, Biba Szergej, Lucenko Igor, Selevicky Jurij, Szikszay Igor, Temető István, Lakatos Szergej, Salenik Ludmilla**, valamint Magyarországról **Csorba István Kadosa, Szeifrid Zoltán, Kádas Katalin**. Az artprojekt főszerzői a tárlatot már Munkácsy Mihály születésének 170. jubileumához kötötték. A rendezvény díszvendégeként vitéz **Pákh Imre** vázolta a Munkácsy-jubileum ünneplési programját. Elmesélte, hogy 2014-ben, a Munkácsy Mihály-emlékévben bemutatásra kerül egy balett és musical Munkácsy Mihály életéről, amit nemcsak Budapesten, hanem Magyarország más városaiban is bemutatnak.

JEGYZETEK:

¹ Lásd bővebben: Munkácsy Mihály. In : Wikipédia, http://hu.wikipedia.org/wiki/Munkácsy_Mihály

² Kacsij Jurij: Munkácsy Mihályra vonatkozó dokumentumok. - in: 1965 Kárpáti Kalendárium, Kárpáti Kiadó, Uzshorod, 1964. 124. old.

³ Lásd: Vasárnapi Újság, 1882. március 12-ei tudósítása szerint az ide vonatkozó „legfelsőbb kézirat kelt Gödöllőn, 1880. december 11-én.”

⁴ Baráth József: Munkácsy Mihály Munkácson, Szemelvények a korabeli sajtóból. – in: Kalendárium '92, Uzshorod, 1991. Kárpáti Kiadó, Ungvár, 72. old.

⁵ Dupka György: Munkácsy Mihály látogatása szülővárosában. - In: Kalendárium '87, Kárpáti Kiadó, Uzshorod, 1986., 733. old.

⁷ Tudósítás. – in: Munkács, 1891. június 16.

⁸ Sztaskó Gyula: „Keleti férfi feje”. – In:1969 Kárpáti Kalendárium, Kárpáti Könyvkiadó, Uzshorod, 1968. 14. old.

⁹ Sz. L. /Szenes László/: Két emléktábla. – in: 1970 Kárpáti Kalendárium, Kárpáti Könyvkiadó, Uzshorod, 1969. 58. old.

¹⁰ Lásd az eredeti szöveget: „На цьому місці стояв будинок, в якому 20 лютого 1844 року народився видатний угорський художник-реаліст Міхай Мункачі”.

¹¹ Popovics Béla. A Latorca-parti városnak ígért Munkácsy-relikviák

(Forrás: Kárpátalja 2006-01-06) <http://www.karpatzemle.uz.ua/kepzmuv/km060102.htm>

¹² Popovics Béla: Munkács kultúrtörténete a korabeli sajtó tükrében. Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség, Munkács, 2005. 210. old.

¹³ bl./Balla László: Munkács nagy szülöttje. – In:Naptár 1964, Kárpáton túli Területi Kiadó, Uzshorod, 1963. 23. old.

¹⁴ Lásd bővebben: Dupka György: Magyar művészet Kárpátalján. Kultúr- és művészet-történeti vázlat. Ungvár-Budapest. Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége-Intermix Kiadó, 2012. Online hozzáférés: http://www.kmmi.org.ua/books7menu_id=9&submenu_id=26&book_id=415